

ĐỔI MỚI, TRAO QUYỀN KINH TẾ VÀ DÂN CHỦ HÓA: BỨC TRẦN NHỮNG MỐI LIÊN KẾT ẨN

IQBAL Z. QUADIR^(*). Innovation, Economic Empowerment, and Democratization: Uncovering the Hidden Links. <http://www.cipe.org>

*VÂN HÀ
dịch*

Năm 1994, khi GS. Iqbal Z. Quadir đăng ký thành lập công ty Gonofone - mang ý nghĩa là “điện thoại cho quần chúng nhân dân” ở Bengali và đã trở thành bộ phận cho Grameenphone sau này^(*) – chỉ một số ít người nghĩ rằng, việc cung cấp điện thoại di động cho người nghèo ở Bangladesh là một đề xuất kinh doanh thành công. Vào thời điểm đó, chỉ 1/500 người dân ở đất nước này có điện thoại và 2/3 số điện thoại là ở thành phố thủ đô, 80% dân số ở các vùng nông thôn không tiếp cận điện thoại. Hai năm sau, mối quan hệ đối tác giữa Gonofone, Ngân hàng Grameen và Công ty điện thoại Telenor Na Uy đã đưa lại sự tăng trưởng cho Grameenphone, mở đường cho điện thoại cho quần chúng nhân dân trở thành hiện thực.

Grameenphone hóa ra đã không chỉ là mô hình kinh doanh bền vững mà còn có khả năng trao quyền về kinh tế cho

các công dân nghèo nhất của đất nước. Ngày nay, ở Bangladesh cứ 3 người dân có 1 máy điện thoại. Khả năng tiếp cận điện thoại không còn phụ thuộc vào vị thế kinh tế hay địa lý. Sự tiếp cận công nghệ truyền thông chưa từng thấy này đã cho phép người dân Bangladesh bình thường tăng sức sản xuất và tạo ra những cơ hội kinh tế mới. Công nghiệp điện thoại, trước đây bị độc quyền bởi nhà nước, nay đang thu hút các doanh nghiệp cung cấp các dịch vụ di động với số lượng khách hàng ngày càng tăng. Các dịch vụ đó cho phép nhiều doanh nghiệp tạo dựng các thương vụ khả thi dựa trên tiền lãi năng suất có được nhờ việc sử dụng rộng rãi điện thoại di động.

Sự trao quyền kinh tế thông qua công nghệ cũng đã góp phần vào quá trình dân chủ hóa ở nhiều quốc gia đang phát triển. Bằng cách mang đến cho người nghèo sức mạnh kinh tế lớn hơn,

^(*) Nhà cung cấp dịch vụ viễn thông hàng đầu hiện nay ở Bangladesh (ND).

^(*) Giám đốc Trung tâm Phát triển và Quan hệ doanh nghiệp Legatum, Học viện Massachusetts.

điện thoại di động đã giúp người dân trở thành những chủ thể có quyền lợi liên quan trong tương lai kinh tế của nước họ và được tham gia nhiều hơn vào các vấn đề công. Sự gia tăng quyền lực kinh tế của quần chúng nhân dân, sự cam kết của công dân từ dưới lên trên và sự minh bạch là những yếu tố gây sức ép lên các chính phủ để tạo một môi trường chính sách có lợi cho giới doanh nghiệp và sự tăng trưởng kinh tế.

Vì thế, những gì mà GS. Iqbal Z. Quadir gọi là “sự tiến bộ trên quy mô lớn” và dân chủ có mối liên kết với nhau rất sâu sắc: khi người nghèo có đủ sức mạnh kinh tế khiến các chính phủ phải phụ thuộc vào sự thành công của họ thì trách nhiệm giải trình và hoạt động quản trị quốc gia của chính phủ sẽ được nâng cao.

Công nghệ không phải là thần dược cho sự phát triển dân chủ. Tuy nhiên, do công nghệ có thể trao quyền cho người dân về kinh tế và chính trị, nên công nghệ đóng một vai trò thiết yếu trong việc tạo dựng các bên liên quan từ các bộ phận xã hội bị tước quyền trước kia. Đến lượt nó, sự trao quyền kép này có thể tạo thuận lợi cho môi trường chính sách nhằm dẫn tới sự tăng trưởng và phát triển kinh tế toàn diện. Trung tâm doanh nghiệp tư nhân quốc tế (CIPE) đã phỏng vấn GS. Iqbal Z. Quadir nhằm khám phá những mối liên kết ẩn giữa sự đổi mới, trao quyền kinh tế và dân chủ hóa.

CIPE: *Theo kinh nghiệm của ông, những thách thức cơ bản mà các nước đang phát triển phải đối mặt trong việc tạo điều kiện có lợi cho giới doanh nghiệp và sự tăng trưởng kinh tế trên diện rộng là gì?*

Iqbal Z. Quadir (IZQ): Những thách thức cơ bản với việc đạt được sự tăng trưởng kinh tế trên diện rộng là những điều ngăn cản người dân bình thường sử dụng kỹ năng và sáng kiến của họ một cách hiệu quả. Khi sự dồi dào về khoáng sản hoặc viện trợ nước ngoài với những lý do địa chính trị đổ vào kho bạc nhà nước, như trường hợp ở nhiều nước đang phát triển, các chính phủ không phụ thuộc vào nguồn thu nhập chịu thuế của công dân. Quyền lực được tập trung vào nhà nước. Điều này gây trở ngại đối với sự trao quyền cho người dân.

Quyền lực nhà nước không được bảo đảm làm tăng sự quan liêu, thứ cản trở sự tiến bộ doanh nghiệp, cũng như sự thất bại của nhà nước trong việc cung cấp cơ sở hạ tầng vật chất và pháp lý cần thiết cho những nỗ lực kinh doanh. Bởi những trở ngại cho giới doanh nghiệp, việc làm ở địa phương được tạo ra ít và khả năng tiêu thụ luôn thấp. Điều này ngăn cản người dân muốn trở thành doanh nghiệp bắt đầu công việc kinh doanh mới. Tương tự như vậy, những người nước ngoài không sẵn sàng đầu tư vào các thị trường đó và ngược lại các thị trường nước ngoài không được mở cửa cho các doanh nghiệp của những nước nghèo. Đây chính là lý do tại sao, ví dụ, thuế nhập khẩu trung bình cho hàng hóa của Pháp vào Hoa Kỳ là dưới 1% trong khi mức thuế nhập khẩu trung bình cho hàng hóa của Bangladesh là 15%.

Sự gia tăng nhanh chóng các cộng đồng nhập cư ở những nước giàu cho thấy rằng, người dân ở những nước nghèo có khát vọng mạnh mẽ là tăng hiệu suất kinh tế. Nếu kỹ năng của họ có thể được sử dụng ở quê hương thì, nhiều người trong số họ sẽ tạo dựng lên

các doanh nghiệp để đưa nền kinh tế nước họ đi lên. Với nguồn thu nhập chịu thuế, người dân sẽ có được sự ảnh hưởng kinh tế qua đó duy trì trách nhiệm giải trình của chính phủ nước họ. Do đó, các doanh nghiệp, người cung cấp công cụ và cơ hội cho người dân để làm tăng hiệu suất của họ và tạo thu nhập, có thể giúp loại bỏ những trở ngại về quyền lực nhà nước quá đáng.

CIPE: *Có sự mâu thuẫn ở đây không? Một mặt ông chỉ ra rằng, viện trợ chính phủ có thể gây hại khi nó làm xói mòn các mối quan hệ thuế-đại diện thuế ở các quốc gia tiếp nhận. Mặt khác ông muốn chính phủ đó cung cấp cơ sở hạ tầng mà nhờ có viện trợ để xây dựng lên, để hỗ trợ cho phát triển kinh tế.*

IZQ: Thậm chí nếu viện trợ được sử dụng vào các dự án hạ tầng cơ sở đã được tính trước, thì các dự án đó thường bị giới hạn trong việc xây dựng cơ sở hạ tầng đô thị và làm lợi cho tầng lớp ưu tú thành thị vốn là chỗ dựa của các chính phủ. Đối với người dân thường có ảnh hưởng kinh tế chút ít, nhà nước chỉ cung cấp cơ sở hạ tầng nhỏ bé. Kết quả là, nhiều người ở các nước đang phát triển không có được đường giao thông, nguồn nước sạch, điện và vệ sinh an toàn thực phẩm tốt. Trong nhiều trường hợp, viện trợ chính phủ do đó củng cố thêm sự tập trung quyền lực hiện có. Ngay cả khi một số cơ sở hạ tầng được xây dựng bằng tiền viện trợ thì cơ sở hạ tầng này cũng không là gì so với việc tập trung quyền lực vào tay nhà nước.

Sự tập trung quyền lực và kéo theo đó là sự thiếu cơ sở hạ tầng và cơ hội buộc nhiều người nghèo phải tìm kiếm các cơ hội kinh tế ở nước ngoài. Nguồn kiều hối họ gửi về quê hương nhiều hơn gấp ba lần tổng viện trợ chính phủ.

Thay vì nhận viện trợ từ bên ngoài để xây dựng cơ sở hạ tầng, chính phủ các nước đang phát triển có thể phát hành trái phiếu cơ sở hạ tầng cho công chúng nước họ để trang trải các chi phí của các dự án cơ sở hạ tầng.

Những người dân nhận được nguồn kiều hối hiện không nhất thiết tiết kiệm nguồn tiền này, bởi vì hầu như không có cơ chế hiệu quả và phương tiện tài chính nào để thực hiện những việc đó. Do vậy, trái phiếu cơ sở hạ tầng có thể trở thành một phương tiện tích lũy cho nguồn kiều hối, đem lại lợi ích cho các cá nhân và đồng thời cũng tạo ra giá trị xã hội lớn hơn. Hàng triệu người nắm giữ trái phiếu sau đó có thể cùng duy trì sự chịu trách nhiệm chính phủ trong việc xây dựng cơ sở hạ tầng, hoạt động đem lại cho họ khoản lợi nhuận từ sự đầu tư của mình và đồng thời, cải thiện điều kiện cho các liên doanh tương lai. Đề án này cũng sẽ là một cơ hội cho các nước đang phát triển xây dựng thị trường tài chính vận hành tốt dưới sự giám sát của những công dân nắm giữ trái phiếu của nước họ.

CIPE: *Ông có cho là sự trao quyền kinh tế có sự gắn kết chặt chẽ với nhu cầu tạo ra những cơ chế chịu trách nhiệm chính phủ lớn hơn?*

IZQ: Sự trao quyền kinh tế có nghĩa là thu nhập được phân tán trong nhân dân, hơn là được tập trung ở nhà nước hoặc trong giới cầm quyền. Với thu nhập tăng lên, người dân có thể sử dụng số tiền mà họ vất vả mới kiếm được vào hàng hóa và dịch vụ, những thứ giúp cải thiện cuộc sống của họ nhiều nhất. Điều này cũng tạo khả năng để nhiều liên doanh nổi lên hơn, kích thích kỹ năng và sự sáng tạo của nhiều người hơn. Kết quả là, những cá nhân biết được khó

khăn của mình nằm ở đâu đều có chung một quan điểm: sự phân tán sức mạnh kinh tế đem đến cho các cá nhân khả năng cung cấp đầu vào hữu ích cho nhà nước—chủ thể mà sau đó phải tính đến những nhu cầu và mối quan tâm của họ. Trong những tình huống đó, càng khó khăn hơn cho những lợi ích hạn hẹp của một số ít người khi nắm giữ những lợi ích lớn của nhiều người.

CIPE: *Công nghệ truyền thông hiện nay nhận được nhiều sự chú ý với tính cách là một công cụ phát triển đầy quyền năng. Chúng trao quyền cho người dân thế nào?*

IZQ: Gần 2 thập kỷ trước khi tôi nỗ lực khởi dựng công ty Grameenphone ở Bangladesh, nhiều người đã nghĩ rằng ý tưởng sử dụng điện thoại di động để phát triển của tôi sẽ không thể thành công. Tuy nhiên, tôi nhận thấy rằng điện thoại di động với tư cách là một công cụ tăng hiệu suất có thể trao quyền cho người dân về mặt kinh tế thông qua việc cho phép họ tận dụng thời gian và các cơ hội kinh doanh.

Gọi một cuộc điện thoại lên thành phố thay vì bắt một chuyến xe buýt mất nhiều thời gian và đắt đỏ sẽ tiết kiệm hàng giờ hiệu suất. Bằng việc gọi một cuộc điện thoại vài xu, mọi người có thể có được 1 USD và sau đó có thể có những dịch vụ truyền thông tiếp theo đem lại năng suất nhiều hơn. Những lợi ích chung đó của người dân đóng góp hàng tỉ đô la trong tổng lợi ích kinh tế cho đất nước họ. Đồng thời, những đồng xu đó bổ sung thêm hàng tỉ đô la doanh thu cho những nhà kinh doanh đã đầu tư vào cơ sở hạ tầng để cung cấp dịch vụ. Kết quả là một mối quan hệ win-win (tất cả các bên cùng thắng cuộc): những người sử dụng thu được lợi

ích kinh tế, những người cung cấp có lợi nhuận và các quốc gia có sự phát triển nền kinh tế nói chung.

Do công nghệ truyền thông đem lại sự trao quyền kinh tế rõ ràng cho mọi người nên khả năng tiêu thụ ban đầu thấp không tạo ra rào cản. Khả năng kết nối là hiệu suất; hiệu suất chuyển thành khả năng thanh toán. Ngoài ra, trong trường hợp điện thoại di động, truyền thông có tiếng nói, không như truyền thông văn bản, là bình đẳng và mọi người đều có thể sử dụng. Hơn nữa, khi càng nhiều người tiếp cận công nghệ truyền thông này thì mỗi người lại có thể tiếp cận được với càng nhiều người hơn, khiến công nghệ trở nên có ích hơn. Quần chúng nhân dân hưởng lợi theo vô số cách, điều đó đưa đến cái mà tôi gọi là sự tiến bộ có quy mô lớn.

CIPE: *Ông đặt ra cụm từ “chân vô hình” (“invisible leg”) để mô tả cách thức mà những đổi mới mang tính công nghệ có thể làm thay đổi các quốc gia trên phương diện phân tán ảnh hưởng kinh tế và chính trị. Ông có hàm ý gì ở đây không?*

IZQ: Một công nghệ xác định không đem lại lợi ích cho tất cả những người sử dụng trong cùng mức độ. Ví dụ, máy tính cá nhân giải phóng rất nhiều sự sáng tạo và hiệu suất. Máy tính cá nhân đã trao quyền cho các doanh nghiệp nhỏ một cách tương đối nhiều hơn so với các doanh nghiệp lớn hơn bởi lẽ các doanh nghiệp lớn hơn vốn đã có hệ thống máy tính khổng lồ mà các doanh nghiệp nhỏ không thể có được. Máy tính cá nhân giá cả phải chăng đã san bằng sân chơi máy tính cho các doanh nghiệp lớn và nhỏ. Khác biệt tương đối này trong sự tác động của công nghệ làm thay đổi cả không gian kinh tế và chính trị. Sự

quan sát này nhìn chung thường đúng, có lẽ ở những mức độ khác nhau, với những công nghệ khác. Trong trường hợp của điện thoại di động, những người mà trước đây không có điện thoại thì nay cũng đã được hưởng lợi nhiều hơn khi xếp cạnh những người đã tiếp cận với điện thoại cố định.

Khi các công nghệ cùng đóng góp giá trị kinh tế đầy ý nghĩa, chúng bén rễ và sinh sôi nảy nở, thậm chí ở cả những nước nghèo. Hiệu suất tăng cao bắt nguồn từ những công nghệ này cho phép người dân lựa chọn chúng. Kết quả là, các công nghệ hữu ích và giá cả phải chăng có thể làm biến đổi cách mà quyền lực được phân bố.

Trước hết, một sự đổi mới công nghệ sẽ không được chú ý bởi những nhóm lợi ích có nhiều quyền lực mà về lâu dài có thể bị tác động bất lợi bởi sự đổi mới này. Tuy nhiên, khi càng nhiều người đi theo sự đổi mới đó thì sự ủng hộ rộng rãi thay đổi này ngày càng trở nên không thể chế ngự. Điều này làm thay đổi sự phân bố quyền lực kinh tế và, do đó, cả những động lực sức mạnh trong xã hội. Trong trường hợp của viễn thông, điện thoại di động ở những nước đang phát triển đã làm cho sự độc quyền về hệ thống điện thoại cố định thuộc sở hữu nhà nước trở nên không còn quan trọng, nếu không muốn nói là lỗi thời. Sự gia tăng nhanh chóng điện thoại di động đã không chỉ làm thay đổi sức mạnh tương đối giữa những người có điện thoại cố định và những người không có, nó còn làm thay đổi vị thế kinh tế của những nhà cung cấp đường truyền điện thoại di động và cố định.

Những đổi mới, theo đúng bản chất của chúng, là gây phá vỡ. Chúng ta thấy hiện tượng này ở nơi khác. Apple gây

ngạc nhiên cho IBM. Google gây ngạc nhiên cho Yahoo và Microsoft. Những đổi mới bộc lộ theo những cách gây sửng sốt, thường đầu tiên là “không nhìn thấy được”, và chúng đã thành công trong việc thay đổi hoàn cảnh kinh tế và chính trị phần nào bởi những nhóm lợi ích hiện tại đã đánh giá quá thấp hoặc bỏ qua chúng.

Trong khi những biểu đồ chính trị thường cho thấy những thay đổi mà chúng mang lại, thì những đổi mới công nghệ lại tạo thay đổi để phân phối quyền lực và biến đổi xã hội tương đối lặng lẽ hoặc không nhận thấy. Chúng là những đôi chân để các nền kinh tế tiến bước và đã thực hiện chức năng này trong suốt quá trình lịch sử.

CIPE: *Còn nhân tố nào khác có thể tạo điều kiện thuận lợi cho đổi mới và sử dụng hiệu quả công nghệ hướng tới phát triển kinh tế?*

IZQ: Công nghệ không phải là thần dược, nhưng con người thì có thể. Do công nghệ có thể trao quyền cho con người về kinh tế, và bằng cách mở rộng về chính trị, nên công nghệ đóng một vai trò then chốt trong việc xác định những gì mà con người có thể cùng đạt tới. Thực vậy, những thành tựu chung này có thể bao gồm cả ảnh hưởng tích cực tới môi trường chính sách. Ở trên tôi đã trình bày về vai trò quyết định của nhà nước trong việc cung cấp cơ sở hạ tầng vật chất và pháp lý cần thiết cho giới doanh nghiệp. Tuy nhiên, khi nhà nước bị chi phối bởi những nhóm có thể lực thì nó không thể thực hiện vai trò này. Thay vào đó, nhà nước hoạt động nhằm phục vụ những nhóm có thể lực đó; các chính phủ phải đáp ứng những nhu cầu của những người mà chính phủ phụ thuộc. Khi người nghèo có đủ sức

mạnh kinh tế để các chính phủ dựa vào, họ sẽ thành công trong việc duy trì sự chịu trách nhiệm chính phủ nước họ từ dưới lên trên. Các chính phủ sau đó sẽ buộc phải đáp ứng các nhu cầu của dân chúng. Nói cách khác, người dân được trao quyền về kinh tế là một điều kiện tiên quyết để đạt được một môi trường chính sách hiệu quả. Trước khi thảo luận xem chính phủ ở các nước đang phát triển nên ban hành những chính sách nào, chúng ta phải bảo đảm rằng những chính phủ đó trước tiên cần chịu trách nhiệm giải trình với công dân của họ. Đây là lý do tại sao chúng ta cần “sự tiến bộ trên quy mô lớn”, hoặc sự trao quyền kinh tế phổ biến, để đặt nền móng cho một môi trường chính sách hữu ích.

Do công nghệ có thể dẫn tới trao quyền kinh tế, chúng đóng một vai trò then chốt trong việc tạo môi trường chính sách có ý nghĩa. Công nghệ do đó là một đòn bẩy mà chúng ta có thể lôi kéo, thậm chí nếu môi trường chính sách không hữu hiệu. Tôi đã tin tưởng vào con đường hướng tới sự phát triển này trong một thời gian. Năm 1994, tôi đã đăng ký thành lập một công ty ở New York, về thực tế, công ty đã là bộ phận cho Grameenphone ở Bangladesh. Tôi đặt tên là Gonofone, nghĩa là “điện thoại cho đại chúng” ở Bengali. Trước đây chỉ có 1 điện thoại/500 người dân Bangladesh, được cung cấp bởi một doanh nghiệp nhà nước. Ước tính khoảng 1/3 số điện thoại do chính nhà nước sử dụng và 2/3 số điện thoại là ở thành phố thủ đô. Nói cách khác, 100 triệu dân đang sống ở các vùng nông thôn không được tiếp cận điện thoại, chiếm khoảng 80% dân số Bangladesh.

Tôi nhận ra rằng, các công nghệ số sẽ tạo sự tiến bộ trên quy mô lớn, ít

nhất là trên phương diện viễn thông, và tôi đã tiếp cận Ngân hàng Grameen với tư cách một đối tác để tiếp xúc với mạng lưới khách hàng mở rộng của nó ở vùng nông thôn Bangladesh. Hai năm sau đó, năm 1996, một mối quan hệ đối tác bao gồm Gonofone, Ngân hàng Grameen và Công ty điện thoại Telenor Na Uy đã giúp Grameenphone nổi lên, mở đường cho điện thoại công chúng trở thành hiện thực.

CIPE: Làm thế nào sự trao quyền kinh tế thông qua các công nghệ truyền thông cũng có thể hoạt động như một lực lượng dân chủ?

IZQ: Dân chủ phải dựa vào các nền tảng kinh tế vững vàng. Thông qua việc trao quyền kinh tế cho những người dân thường, công nghệ truyền thông hoạt động như một lực lượng dân chủ. Ví dụ, khi những người bỏ phiếu không có sức mạnh kinh tế, các chính trị gia có thể mua những lá phiếu của họ. Tuy nhiên khi những người dân có ảnh hưởng kinh tế lớn hơn, những lôi kéo đó không đủ hấp dẫn. Với tài sản kinh tế có ý nghĩa đó, các công dân trở thành các bên liên quan trong tương lai kinh tế của đất nước họ và sẽ liên quan nhiều hơn trong các hoạt động công. Tương tự như vậy, khi các công dân có nguồn thu nhập chịu thuế, các khoản thuế họ phải trả cho phép họ có ảnh hưởng đối với chính phủ của nước họ.

Các công nghệ truyền thông hoạt động như một lực lượng dân chủ, thậm chí trực tiếp hơn khi người dân sử dụng chúng để tự tổ chức trên phương diện chính trị. ở nhiều nước, điện thoại di động đã thực hiện vai trò này. Hơn 1 thập niên trước, những phe đối lập đã sử dụng điện thoại di động để tổ chức chống lại cựu tổng thống Philippines

Joseph Estrada. Vào năm 2009, những người biểu tình chống gian lận bầu cử ở Iran đã được tổ chức lực lượng chủ yếu thông qua các công nghệ truyền thông. Nói chung sự minh bạch đã được cải thiện trong thập niên trước, điều mà tôi tin rằng nhờ phần nào vào sự gia tăng nhanh chóng của các công nghệ truyền thông.

Hơn thế nữa, điện thoại di động ở các nước đang phát triển đã cung cấp các dịch vụ viễn thông mà phần lớn vượt ra ngoài tầm kiểm soát của chính phủ. Chỉ riêng điều này cũng góp phần cải thiện quản lý điều hành. Khi các chính phủ xử lý những tài sản kinh tế liên quan tới nền kinh tế ít hơn, họ có thể tập trung vào vai trò then chốt của mình tốt hơn, như là những nhà điều chỉnh và giám sát thị trường, chứ không phải là những người làm kinh tế. Một trọng tài không thể làm tốt công việc trong khi cũng là một vận động viên (một trọng tài vừa đá bóng vừa thổi còi khó có thể hoàn thành tốt nhiệm vụ của mình).

CIPE: *Ngày nay nhiều người vẫn không thể nhận thấy mối liên kết giữa sự trao quyền kinh tế và dân chủ và xem xét chúng như hai lĩnh vực phát triển riêng biệt. Ông sẽ nói sao với họ?*

IZQ: Như tôi đã giải thích, sự trao quyền kinh tế và dân chủ được có mối liên kết khá sâu sắc. Không có sự trao quyền kinh tế, các cuộc bầu cử vẫn có thể thực hiện nhưng dân chủ thực sự thì không. Sự gắn kết này đã được minh chứng trong suốt quá trình lịch sử.

Ở Hy Lạp cổ, sự trao quyền kinh tế của những chủ trang trại nhỏ đã châm ngòi cho sự nổi lên của nền dân chủ Athen. Những chủ trang trại nhỏ, những người tiếp cận với đất đai bị giới hạn ở các sườn đồi, nơi các quý tộc bỏ

mặt, đã rào đắp những ngọn đồi để trồng các loại cây nho và cây lấy quả, những loại cây trồng có thể sống sót được ở đó. Các kỹ thuật trồng trọt mang tính đổi mới đã cho phép người dân dám nghĩ dám làm đó tạo lên một tài sản kinh tế có khả năng phát triển. Ảnh hưởng kinh tế của họ tạo ra bước ngoặt và những nhà lập pháp bị buộc phải hưởng ứng những cải cách mà qua đó họ đã trao quyền kinh tế nhiều hơn cho những chủ trang trại nhỏ. Trong số những cải cách có cải cách chính sách khuyến khích xuất khẩu dầu oliu trong khi ngăn cấm xuất khẩu ngũ cốc. Điều này đã trao quyền cho những chủ trang trại nhỏ sản xuất dầu oliu trong khi hạn chế quyền lực của những nhà quý tộc sản xuất ngũ cốc. Dân chủ đã được thực hiện khi những nhà quý tộc không còn có thể ngăn cản nó được nữa.

Ở châu Âu, quyền lực được tập trung vào các nền quân chủ, nhưng sự phân bố quyền lực phần lớn đạt được lại do sự xuất hiện thương mại. Dân chủ diễn ra trong nhiều thế kỷ khi các công dân có được ảnh hưởng kinh tế cần thiết để gây tác động có ý nghĩa lên chính trị. Những đổi mới và công nghệ mới trong việc làm nông, ví dụ như cày kim loại, đã tạo ra giới doanh nghiệp, thu nhập tăng và các cơ hội thương mại lớn hơn cho những người dân thường. Khi những người dân đã cải thiện được vị thế kinh tế của họ và nguồn thu nhập chịu thuế của họ trở thành một nguồn thu quan trọng của ngân sách nhà nước, những vị quân vương bị buộc phải từ bỏ quyền kiểm soát tuyệt đối. Các khoản thuế trở thành một đòn bẩy mà qua đó người dân có thể đòi hỏi những cơ chế kiểm tra và đối trọng, và họ đã thành công trong việc mở rộng nền tảng quyền lực kinh tế và chính trị.

Ngày nay, giống như điều đã xảy ra trong suốt quá trình lịch sử, các nước thu nhập thấp có thể thực hiện cả sự tiến bộ về kinh tế và dân chủ thông qua đổi mới, thứ giúp những người dân thường tăng năng suất, tăng thu nhập và ảnh hưởng kinh tế của họ. Điện thoại di động là một ví dụ thuyết phục cho những gì khả thi. Tuy vậy, những công nghệ khác trong lĩnh vực nông nghiệp, năng lượng và các lĩnh vực khác cũng có thể cung cấp những luồng gió tiến bộ tương tự.

CIPE: *Grameenphone là một ví dụ thành công của sự trao quyền cho công dân thông qua công nghệ như vậy. Chính xác thì nó đã đem lợi ích như thế nào cho người dân Bangladesh?*

IZQ: Gần 20 năm trước, tôi đã bắt đầu nghĩ tới việc làm thế nào để công nghệ số - với tư cách là các công cụ tăng hiệu suất - có thể tiến triển thuận lợi thông qua việc trao quyền cho người dân ở Bangladesh. Tôi đã tập trung vào điện thoại di động với hai lý do cơ bản. Thứ nhất, điện thoại di động đang ngày càng số hoá và bởi thế giá cả sẽ giảm mạnh. Thứ hai, vì truyền thông tiếng nói là bình đẳng, nên thậm chí người dân mù chữ hoặc những người thiếu nền giáo dục chính thức cũng có thể sử dụng nó một cách thuận lợi. Với sự lôi cuốn rộng rãi này, điện thoại di động do đó có thể trở thành một công cụ cho sự tiến bộ của đại đa số.

Ngày nay ở Bangladesh, cứ 3 người lại có 1 điện thoại, bao gồm cả trẻ em và những người lớn tuổi, và sự tiếp cận không phụ thuộc vào vị thế kinh tế hay địa lý. Riêng sự tiếp cận này cũng là một ví dụ cho sự trao quyền của công dân, và do vậy nó đã cho phép các công dân tăng hiệu suất và tạo ra những cơ hội mới.

Chẳng hạn, các doanh nghiệp đã có thể phân phối các dịch vụ di động, trong khi đó, các doanh nghiệp khác cũng có thể tạo dựng các hoạt động kinh doanh khả thi dựa trên các thành quả tăng hiệu suất. Cũng đã có nhiều cơ hội lớn cho các doanh nghiệp trong việc tạo dựng những hoạt động kinh doanh đổi mới về nền tảng di động hiện nay. Hơn hết, Bangladesh và các quốc gia tương tự đã có được thành quả về GDP do sự thâm nhập điện thoại di động tăng, như các nghiên cứu đã cho thấy.

Hơn nữa, 6 công ty điện thoại di động đang hoạt động ở Bangladesh đã đầu tư ít nhất là 5 tỉ USD vào cơ sở hạ tầng điện thoại di động và có các nguồn doanh thu hơn 2 tỉ USD. Các nguồn doanh thu đó xuất phát từ số lượng cuộc gọi cao; ở một quốc gia mà người dân không có tiền để lãng phí thì họ sẽ gọi điện thoại bởi cuộc gọi điện thoại đưa lại lợi ích kinh tế cho họ. Các công ty đầu tư vào cơ sở hạ tầng bởi họ biết rằng họ sẽ thu được lợi nhuận, khi người dân sẵn sàng và có thể thanh toán các dịch vụ thì năng suất của họ sẽ tăng nhiều hơn. Trong thực tế, người dân ở Bangladesh đã tạo ra hàng tỉ USD cơ sở hạ tầng từ dưới lên trên, đây cũng là biểu hiện của sự trao quyền.

CIPE: *Ông đã thấy những thành công tương tự ở các quốc gia khác chưa?*

IZQ: Điện thoại di động rõ ràng đã phát triển mạnh trên khắp thế giới, bao gồm cả những nước nghèo. Đơn giản là tôi đã nhìn thấy trước tiềm năng của chúng và theo một cách thận trọng, đã tập hợp các lực lượng để tiếp cận với một thị trường lớn như ở Bangladesh. Những quan sát của tôi về các nhân tố sẽ hiện thực hóa điện thoại cho quảng đại quần chúng ở Bangladesh cũng

đúng với các quốc gia khác. Trước tiên, tôi thấy rõ rằng khả năng kết nối cũng đồng nghĩa với năng suất lao động và những lợi ích kinh tế từ việc tăng hiệu suất có thể được sử dụng để thanh toán cho các dịch vụ điện thoại di động. Điều này sẽ cho phép cung cấp các dịch vụ có khả năng sinh lời. Thứ hai, tôi đã xem xét thấy rằng cuộc cách mạng số có thể làm giảm mạnh giá cước điện thoại và làm cho điện thoại di động trở thành loại hàng hóa nằm trong tầm tay của nhiều người.

Với hai nhân tố hiện thực đó, tôi chỉ cần một cách để tiếp cận với từng người dân, những người sẽ hưởng lợi từ sử dụng máy điện thoại. Tuy nhiên, những người dân đó lại sống ở các vùng hẻo lánh nhất ở Bangladesh và không nhất thiết có khả năng chi trả ban đầu để mua một máy điện thoại. Với lý do này, tôi biết rằng, một mối quan hệ đối tác với Ngân hàng Grameen sẽ cho phép tôi sử dụng mạng lưới khách hàng đi vay của họ để phân phối các máy điện thoại về các vùng nông thôn, việc này sẽ giúp tôi vượt qua cả những rào cản địa lý và kinh tế ban đầu trong phân phối. Tín dụng nhỏ đã giúp cho việc trang trải những chi phí ban đầu của máy điện thoại và những điều kiện thuận lợi trong phân phối của Ngân hàng Grameen đã cho phép chúng tôi tạo ra hiệu quả hoạt động của mạng lưới một cách nhanh chóng. Do hiệu quả hoạt động của mạng lưới đẩy nhanh lợi ích kinh tế của điện thoại di động nên kế hoạch phân phối này trở nên đặc biệt quan trọng.

Tận dụng mạng lưới khách hàng đi vay của Ngân hàng Grameen đã phát huy tác dụng ở Bangladesh vào thời điểm đó; hiện nay, các nhà cung cấp dịch vụ điện thoại di động ở các nước

khác, bao gồm cả Bangladesh, đã đi tiên phong trong việc sử dụng hệ thống thẻ trả trước. Họ đã cung cấp một chức năng giống như tín dụng vi mô (microcredit) thông qua việc không kết hợp các phí trả trước và bảo lãnh thanh toán các dịch vụ. Vấn đề phân phối mà tôi đã đối mặt ở Bangladesh do đó đã bớt căng thẳng hơn bởi sự xuất hiện của thẻ trả trước, cho phép điện thoại di động phát triển nhanh chóng ở các nước khác mà không nhất thiết phụ thuộc vào một tổ chức tín dụng vi mô.

CIPE: *Trong tương lai, những loại chính sách gì cần có để khuyến khích phát triển kinh tế và dân chủ?*

IZQ: Do nhiều chính phủ ở các nước đang phát triển không chịu trách nhiệm giải trình với công dân của họ, nên những công dân này không được trao quyền để đòi hỏi những chính sách hiệu quả mà trong đó có tính đến các lợi ích của họ. Ở những nước đó, những công nghệ góp phần trao quyền cho người dân là một đòn bẩy để phát triển tốt hơn so với các chính sách. Trái lại, ở các nước mà chính phủ chịu trách nhiệm cao hơn trước công dân, các chính sách có thể là một đòn bẩy hiệu quả. Xem xét vấn đề này, các nước giàu quả thực đang ở một vị thế tốt hơn để thực thi các chính sách có thể đem lại sự phát triển kinh tế và dân chủ ở các nước nghèo. Hơn nữa, nhờ vào các kênh tạo thuận lợi cho sự tham dự của công dân ở các nước giàu, các công dân có thể tham gia vào những cuộc thảo luận về các vấn đề toàn cầu mà có lẽ dễ dàng hơn so với các công dân ở các nước nghèo. Cuối cùng, nhìn trên phương diện lịch sử, chính phủ các nước giàu đã đóng một vai trò lớn hơn trong việc thiết lập chương trình nghị sự toàn cầu.

(Xem tiếp trang 26)